Rywocki Ioannis S. J. Triumphus quem D. Casimiro Principi serenis. Rex Vladislaus IV. a. 1636 Vilnae exhibuit.

TRIVMPHVS
QVEM
D. CASIMIRO PRINCIPI

Serenissimus ac Inuictissimus

VLADISLAVS IV.
POLONIÆ ET SVECIÆ REX

Magnificâ ac piâ
in augustum Paternæ liberalitatis
Mausoleum deductione

Anno M. DC. XXXVI. Augusti 14.
Vilnæ exhibuit

PANEGYRICO
repræsentatus

Et Serenissimis Poloniæ ac Sueciæ Principibus

IOANNI CASIMIRO, & CAROLO FERDINANDO F. F.

A. P. IOANNE RYWOCKI Societatis IESV
Theologo, & Eloquentiæ Professore

Ipso eiusdem D. natali die exhibitus.

VILNÆ, Typis Academicis Societatis IESV,
Anno Domini 1637.

16.

DEDICATIO

GEmina Vobis orbis decora fero PRINCIPES SERENISSIMI, Diuum CASIMIRVM, & REGEM FRATREM. Amabitis in illo ſanctitatem, & patrocinium; in iſto pietatem: in vtroq; Veſtrum ſanguinem. Quibus alijs in ſuum Mauſoleum euntis, deducentisque offerrem TRIVMPHVM, niſi Vobis? quos & communio magni ſanguinis, & conſpirantis expreſſio virtutis vnum in MANIPVLVM laté adorandum collegit. Vtinam CASIMIRIANÆ theatrum volubile pompæ oculis libare, & ſequi datum fuiſſet, exultantis profectò POLONIÆ ac LITVANIÆ viſcera de proximo palpauiſſetis; illa viſcera, quæ ſublimis CASIMIRI ſpiritus cælo deuolutus ab alto animabat. vidiſſetis confertam omnium ordinum aciem, cælum non tam vocare votis, quam aggredi & rapere manibus. impleuiſſetis geminá Veſtrá luce, vtpote iam plená trium Fratrum Sororisq; CORONA, CAPVT magni Ducatus VILNAM; ſed, & reſtagnantis in Vos effuſæ ſacræq; voluptatis impetum ſenſumq; recepiſſetis. Nunc vero, quod publicæ negárunt curæ oculis, infertur manibus, includitur pectoribus, indeque in immenſum Æternitatis cœlum, Vobis veluti duobus Cardinibus Polisq; concurrentibus, extenditur & conſecratur. Accipietis credo alacres, REX enim eſt, & quidem REGVM qui Vos adit, REX animorum, qui Vos quærit CASIMIRVS. illius namque refloreſcenti Gloriæ, duo maximi POLONIARVM REGES, PATER fundamentum deponens, FILIVS culmen perficiens, ſupplici auro curáque ſeruierunt. At qui REGES? nempe illi, quorum ſub pedibus purpurei victorijs regnisque Tyranni, puluerulenti gemuerunt. Aperietis quocirca communi Sanguini, in animos veſtros auctiore cum Gloria ſeſe inuehenti, hoſpitales fores. Sane PATER cum FRATRE gemina veluti brachia, eius molem cum ſacris oſſibus ſuſtentent, vbi maximus ſui mundique Victor glorioſé conquieſcat: Vos ab his omnibus, virtutum lineamenta ducetis, vt fæliciter ÆTERNITATI pingatis.

PANE-

PANEGYRICVS.

Credo ego nullius desiderij tantas fuisse angustias, vt vnicâ lætissimi illius diei præsentiâ expleri potuerit, quo Polona ac Lituana Maiestas in sacrum D. CASIMIRI Triumphum conspirauit: illa enim ipsa augusta Pompæ magnitudo, dum attonitos diu prætertueheretur oculos, per partesq; iret, ita distrahebat cogitationem, vt neque in primo apparatu hærere, illecta sequentis pulchritudine; neque in sequenti, primis spectandi illecebris reuocata, posset consistere. ita fiebat, vt dispersus in singula, nullibi integer esset animus, multaq; amitteret gaudio & admiratione. Quàm enim capax illud pectus fuisset, quod de aspectu instabili totam amplecteretur lætitiam, aut ex ingenti operum exhibitione vniuersam oculis colligeret hilaritatem? Quis potiùs ex varietate dubitationem, animiq; sibi minimè fidentis discordiam non concepit, seq; ipsum non rogauit, num quæ sciret de spectaculi gloria, ab obtutu vigiliaq; haberet? ingens enim morandi in singulis cupiditas propè auribus insomnijsq; transcripserat; quidquid intuitus docuit. Quod auaris euenire solet, vt securitatem repositarum opum sæpius visu attrectent, oculorum fidem frequenti manu explorent, iteratoq; recursu etiam in sinu absentiam timeant: Id familiare illis erat, quos immodica lætitia occupauit. Dum reficere satis felicitate non possent auidam intuendi voluntatem, celeriq; recessu castigatam dolerent exspectationem, in ambiguo se velut post somnum deprehendebant. Quia enim curiosam diligentiam diuturnior exultationis mora non impleuit, & mutua spectantium

facundia differendo non æquauit sciendi desiderium, oblectationi voluptas defuisse putabatur: Non erat certè res modici temporis, in longissima fori area supplicem Regni totius virtutem suspicere, Romanisq; æquare aut præferre triumphis obsequij impensi decus. Quis dies finiuisset VLADISLAI Regis admirationem, qui in illa pompæ gloria, quam DIVO Cognato piè præstitit, omnibus suis victorijs conspicuus incessisse videbatur? Quis annus suffecisset D. CASIMIRI Principis laudibus æstimandis, aut recolendis? Nemo igitur, dum densâ effusi populi obsidione premeretur, stipatosue prosequentium globos eluctaretur humeris, aut laborante in tectis vestigio penderet, ab insigni tot argumentorum stupore lassus recessit. Hæsit adhuc in pectore abeuntium primus vigor, ipsâ præclari officij tractatione factus cumulatior, cæpitque ad eruditum respectare stylum, qui Regiæ deuotionis laborem per animos oratione circumduceret, & pulcherrimum imagine æmularetur Triumphum. Quotusquisq; non inuocauit publicam vocem, quæ ad singula laudum theatra consisteret, duraturâq; dictione D. CASIMIRVM ita exhiberet, vt vniuersæ gloriæ vndiq; collectæ maiestas animis contemplantium pateret? Equidem iustissimam æstimaui fuisse postulationem: sed cùm neque accuratam vires meæ pollicerentur diuinarum Virtutum effigiem, neque tot nobilissimorum hominum votis à me fieri posse satis viderem, propè in commune optantium numerum concessi, nisi voluntatem alienam in modum legis communis religio ostendisset. Aderat interea & altior vis, quæ in hoc cogitationum æstu ancipitem timentis audentisq; temeritatem promissione virium correxit. Tunc statim primam deterioris successus formidinem diuino hoc impetu regere cæpi, & honorem verborum ad tantum sacrificium à pietate sperare.

Tunc

Tunc se se agmine ingenti commendabant præclarissimæ rerum species, remotæq; ætates recenti imagine obludebant, & exigere videbantur, vt ne ea quidem negligerem, quæ Maiorum Virtus posteris laborasset.

Admisi itaque opportunâ festinatione ad D. CASIMIRI laudationem Prosperum Cæsarinum COLVMNAM, qui per altissimos Romanarum dignitatum titulos, sanguinem ad se deriuatum nostrarum partium securitate seruauit. Quanta ex eo in D. CASIMIRI originem deriuari possent, si veterum amor eadem libris credidisset, quæ animis inscribebat? At enim, dum ætas illa styli peritè tractandi rudis memoriæ fideret, sensim insidijs obliuionis patuit. Vt omnia ex prudentia & imitatione Maiorum agerent, res præclarè gestas memorabant: annorum interea seriem, & quidquid plena petit historiæ notitia, intentus in bella animus deposuit. Credebant sæculorum cursu perire non posse, quidquid Columnis Virtus incidisset. Habeant ergo gratiam errori temporum Attyla, Nero, Iulius Cæsar, quorum Tyrannidem gloria Prosperi Cæsarini reddidit fælicem. Dum enim ambigimus, cuius insolentia tanto Principi industriam vitæ in tuto ponendæ suaserit, nostro bono iniuriam probamus. Vitari certè debuit furor Attylæ, qui se terrifico nomine Flagellum dici voluit, nè infami manu ingenuum corpus violaret. Neronis quoque pestilenti conspectu abire ad libertatem pertinebat, quòd tunc in illo Orbis monstro fortuna Regem cum Regulo confudisset, vt neminem sine veneni periculo aspiceret, quem ad salutem Patriæ putaret viuere. Plures tamen in Pompeij cladem referunt discessum. Illi Imperatori ductor militum erat contra publicum hostem, penèq; Romanum obtinuerat imperium bello & victorijs: sed cùm aliquando extrema calamitas afflixisset successum, Patriam,

pro qua diu multumq; dimicârat, iam non suam, nec eandem deseruit. Non putauit liberalis esse ingenij imitari Ciceronem, qui eloquentiam ante pedes Victoris exarmauit: aut Brutum, Cassiumue, quorum generosus animus ad libertatem repetendam sub adulatione diu seruiuit. Turpe enim erat aperto pectori mendacium amicitiæ alere ad irascendi opportunitatem. Cur & illum sequeretur, qui Philosophico vitæ contemptu, ausus in se facinus hostile, magis Porcius fuisse apparuit, dum in cruore suo volutaretur, quàm Cato, dum ferro sponte incumberet? Ab hac pauida audacia reuocauit mentem imperterritam prudens cogitatio, Cæsarinum stare non posse, qui tam abiectè Cæsarianus iacere vellet. Duas igitur res dignissimas perfecit, cùm & sanguinem ad posterorum gloriam in superstite corpore conseruauit, & alibi liberam sibi erexit Patriam. Nauigantem Dubissa fluuius camporum amænitate inuitauit ad iura hospitij, & postea retinuit. Inciderat in gentem comem ac mansuetam, quæ virtutem adorare sciebat, & nomen Italiæ, quod Romana dissidia propè expulerant, poterat suscipere. Eandem suæ potentiæ sedem diu retinuerunt posteri, & velut circa matrem hærebant, donec Vitenes in Lituaniam protulit Imperium. Ab eo per Gediminum Olgerdumq; Heroës Ducesq; fortissimos ad Jagellonem gloria peruenit: qui ipse quidem in Regnum Polonum primus assurrexit; stirpem deinde suam inter Coronas Sarmaticas, Vngaricas, Bohemicas circumtulit, & summorum Imperatorum Regumq; solia affinitate colligauit. Quòd si ea fælicitas Prospero Columnæ contigisset, quam Æneæ Sibylla exhibuit, vt longam Nepotum seriem præuideret; quanta gaudia pectus illud omnis spei plenum inundauissent? quanta seges lætitiæ se obtulisset cogitationem in venientia sæcula proijcienti.

Occur-

Occurrissent nouem ex Nepotibus nati Reges, plures ex Neptibus, durante adhuc salutari ad hæreditatem suffragiaq; Regnorum fæcunditate. Vidisset Ducum purpuras, fasces omnium dignitatum, sacros honores, fortunam deniq; in sua domo consedisse fuisset admiratus, vt potissima Reip: Christianæ stemmata sanguinis sui commercio coniungeret, Orbemq; terrarum fælitate impleret. Erexissent faciem puluere sordidam prouinciæ fortunatis subiugatæ prælijs, lætis victoriæ clamoribus assonuissent, longis graues spolijs Triumphi assurrexissent. Quàm attonito vultu stetisset ad Casimiri Regis Poloniæ, & Elisabethæ Austriacæ fælix connubium, coalescentem in vnum fædus geminorum decorum amplitudinem, implexam Cæsarum stirpi Jagelloniam gloriam, natali D. CASIMIRI die fæcundam sanctitatem!

Sed cætera fida rerum custos posteritas mirabitur, & ex grata conscientiæ fide recitabit: mihi iam, quoniam deliberato per longinqua errore in portum incidi, augustus D. CASIMIRI splendor oculos præstringit, omnemq; circùm allucentem ab vltima repetita Familiæ origine claritatem ostendit, vt ex tantis nominibus ipsum magnopere, tanta tamen terrarum pignora magis ex ipso æstimem. Fuisset enim hæc magni generis iactura maximis altior damnis, nisi hunc pulcherrimæ laudis gradum ex publica sanctitate ad suum fastigium haberet. Longis Principum successionibus metimur nobilitatem, per stabiles rerum gestarum excursus, peruenimus ad nominis opinionem, incrementa ducimus ex semel inceptorum successuum constantia: at virtutum maturitatem ex cælesti honore colligere licet: quem quisquis domi suæ habet, altissimo famæ impetu terras euasit. Quid enim eâ commendatione sublimius cogitari potest, quæ infra magnitu-

dinem suam habet id omne, quod in Regnorum laudibus supremum est? Progrediatur sanè admiratio insolita ac coronas, nondum ad sacram veræ nobilitatis arcem accessit. Laboret eloquentia in gestorum ingentium celebritate: altitudinis apicem non transcendit. Pendeant ingenia erudito studio ad numerosam imperiorum possessionem: non plus fulgoris colligent, quam terrarum lux patietur: adeò scilicet Imperatricis huius Familiæ magnitudo omnem celsitudinem pro limine habet, vt nisi cœlum conscendatur, ad humanarum laudum metas omnis iaceat laudatio. Egregiè igitur gloriam illustri serie ad se deriuatam pensauit auxitq; D. CASIMIRVS, quando Virtutum suarum conditione, in Jagellonia domo Orbem terrarum in genibus posuit ad venerationem. Non illa proinde opus habet origines suas Deorum sanguini inuoluere, & à fabulis (quod antiquitas fecit) diuinas rapere cognationes: plùs est publicæ consecrationis plausu domesticam cælis misisse ad decus ornatumq; dignitatem. Meritò itaque in Fastis Jagellonicæ felicitatis dies ille clariùs copiosiùsq; lucet, qui tam præclari sideris exortu omnem vetustæ stirpis ordinem illustrauit, cælestibusqúe miscuit splendoribus. Certè oraculi instar publica fides accepit, eum, qui in nascentis tempus incidit, lætitiæ consensum & beatam ex paternis successibus festiuitatem: quasi iam tunc vniuersa rerum Natura communi prouinciarum hilaritate arrideret, suumq; bonum interpretari videretur. Cùm enim ad ortum illius ingenti strage debellati Prussi ceciderunt, & arx Papouia viribus Polonis cessit, quid aliud Fortuna voluit, quàm vt lætus victorijs natum salutaret, venientiq; frontes etiam hostium ac muros inclinaret? Quid & legatio Georgij Podebradij Bohemorum Regis aliud effecit, cùm Regni Bohemici insignia Patri offerret, efflagitaretq; amicitiam;

nisi

nisi vt prosperrimam lucem vnanimi Regnorum in plausum conspiratione consecraret? Quod si Infanti supremum illum rerum moderatorem DEVM indulsisse dixero, vt hæc secum afferret auspicia, erigeretq; statim Patri trophæa, nemo me iure damnauerit. Nam quemadmodum inusitatum non est, naturam florentibus placidisq; euentibus origini alludere: ita venturæ laudis imaginem à quopiam importari in terras, nouum censeri non debet. Iactent sanè nobiles Thebæ primam alumni sui Herculis industriam, cùm infantili manu ferociam serpentum in cunis præfocauit. D. CASIMIRI nascentis fælicitas victoriam Reip. laborauit. Loquatur Seleucum anchora, quam innato artificio insculptam coxæ habuit. nos Bohemicam coronam sceptrumquè in ortu D. CASIMIRI conspeximus. Non inuidemus Zoroastri risum, quem natus vsitatis humano generi lacrymis substituit. plùs est Poloniam, pulcherrimis inuitatam operibus, in hanc lucem prodeunti D. CASIMIRO, hilari vultu augustâquè fronte accurrisse, quòd nouâ fæcunditate superbior, cæteris prouincijs primo sinu Principem natum præripuisset. Pulchrum enimvero accepit hospitium Cracouiam, Vrbium Matrem, Arcem literarum, Regum sedem, vt sciremus iam tum loci suffragium in auspicijs fuisse. Qui tantus erat futurus, debuit statim in eminentissima Regni sede conspici, inter diademata apparere, eruditis Musarum manibus tractari. Tali ille tantoq; apparatu exceptus est, vt ad perennitatis cursum statim in ipso ingressu optimè instructus esset: sed erectus ad maiora animus, quamprimum habile ad humanas rationes sequendas nactus est corpus, suo cæpit gloriam calculo computare, & censu Naturæ Fortunæq; diues in curam potioris boni incubuit. Quid me igitur necesse est illis commemorandis insistere? cur

in Stirpe, Parentibus, Patriaq, alienis ad laudem præsidijs, diutiùs hæream, & oblatum vltro summæ prosperitatis verticem contumaci itinere premam, cùm amæniora alia plura se offerant cacumina, quibus attolli pulchriùs liceat? Magnum quidem est æquabilem seculorum in honoribus currentium terorem excipere. sed maius non degeneri conatu moras annorum prægredi. Illustre virtutes in ceris ferre: illustrius vitam omni honestâ actionum societate ita pertexere, vt sub nobilibus figuris natalitia claritas, velut tela, lateat, emineatq decentiùs: Eximium est in ipso Regiæ magnitudinis domicilio nasci beatum, & fortunatæ lenocinia sortis hæreditate capere: plus est delicatis his obsequijs, quibus plerique vitia audaciùs colligunt, ad egregia opera venire. Præstat itaque in integro rem hanc ponere & quantus aureo Regalis prosapiæ pelago, quod tot infestas Sirenes continet, occultat scopulos, variatur procellis, ventorum tumultu agitatur, ad virtutem venerit, contemplari.

Et si quidem rem hanc Orbis totius suffragio definire placeret, communis omnium esset opinio, plurimùm in ijs valere summam fælicitatem ad sanctitatis profectum, quos opes fastu non inflant, potentia amplitudine non labefactat, honor maiestate non corrumpit, deliciæ non emolliunt blandimentis. Producit enim hasce omnis Regiæ stirpis Aula illecebras, quæ altiores obtutus à Numinis, virtutisq conspectu auertere facilè possunt, vt proinde affine quiddam habere cum Babylonico cælo videatur. Locus is erat subtili ex sapphiris constructus fabrica, & ex cælesti colore, diuinaq præsentia nomen tantum inuenerat. Spectabant enim ex fornicata testudine, velut ex æthere aurea Deorum simulachra, tantâ operæ fabrilis industriâ efformata, vt materia arcanas tremendæ pote-

statis

statis notas exprimeret. Metallum contumax cesserat artificio, vt Regem in medio considentem ad virtutum cultum religionemq; inuitaret. Nam quoties oculos in sublime attollebat, effigies omnis venerationem metumq; instillabat. Quippe spirantia labor Numina finxerat, vt Iupiter auri fulgore ardens fulmen iacularetur, collinearet spectatam Apollo sagittam, Neptunus tempestates concitaret, Minerua terribile ferali capite scutum obijceret, tam viuaci omnia argumento, vt ex aspectu formido propè manum transmitteret ad quærendum telum in pectore; vertigo contra turbinem fulcrum quæreret; rigor per corpus diffusus ab obiecto Gorgonis portento lapidescere timeret. Cæteri Dij suis quisq; affectibus insignibusq; cernebantur. illi ad maiestatis opinionem formosi, hi ad lætitiæ sensum hilares, alij in clementiæ testimonium erecti. plerisq; vultus furore armatus, frons seueritate rugosa, oculi ad scrutandum pertinaces, manus in ictum compositæ, os in minas conformatum. Varietas singulorum tanta tamq; efficax, vt animus, omnibus admissis permonitionibus, affectus in se confunderet; tristitiâ hilaresceret, gaudio mæreret, metueret spe, timore erigeretur. Omnis hæc rerum diuersitas, dum in varia distraheret, colligebat animum ad reuerentiam & curam pietatis: sed quominus se mens huic spectaculo totam daret, quatuor torquillæ aureæ pendebant: quarum auium vis permagna est in veneficijs, philtrisq; seruire creditur. Prudens enimvero opificium, & ad offensionem periculorum, quibus institutio Principum facilè à studio virtutum abripi potest, excogitatum. Circumuolant enim identidem Opulentia & Potestas animum, perspicacemq; illius pupillam, Mentem, delicatis integunt alis, nè obtutu ad cælestia euadere possit. Laborant Dignitas & Voluptas admirabili varioq; circuitu, cogita-

C 2 tiones

tiones à Numinis contemplatione auocare. Tanta est vis in singulis, vt blanditijs incantare, ac veluti quodam fascino insitam bonitatem possint intercipere. Quisquis has amœnas Virtutis moras alacri obstinatione superaret, & ad curam animiq; auxilium deflecteret, an non is ex communi gentium comitio magnus sanctusq; inter homines iret? Si eodem ordine cuncta persequar, iam profectò constabit publicam D. CASIMIRO meritò contigisse gloriam sanctitatis.

Nam primùm non deerat illi ditissimus Poloniæ, Patrisq; Regis Pactolus, ex quo aureos riuos in splendorem suæ dignitatis, aut licentiæ ostentationem deriuare potuisset. Scimus quantum excellens conditio exigat, aut iuuenilis ætas sibi arroget. Illa magnificis impendijs conquirit authoritatem, pretioso thesaurorum damno famam lucratur, liberali erogatione potentiam conseruat, deniq; in admiratione ac obsequijs tantò retinet magis, quantò altiùs in fundum arcæ manus veniunt: hæc ipsam quoque necessitatem sæpe in ambitionem exitiumq; virtutis expendit. Ea de causa magis miramur Regiam Diui CASIMIRI indolem in tam præcipiti annorum flexu, & præpotenti fortuna, nec nobilissimo suo statui dedisse cæterorum Principum consuetudinem, nec lubricâ ætatis parte in insidias feruidioris Naturæ cecidisse. Non enim ille insano luxu corpus operiebat, non lapideis flammis accendebat tunicam, non tenero figurarum textu, ludentisue artis commento emolliebat sericum. Satis potuit nosci Principis honor ex generoso contemptu, nec indigebat solenni colore maiestas, quam demissio à cæteris discernebat. Latere in vulgo non potuit, quòd eum ornamentorum neglectus eò pulchriùs comeret, quò plura deerant. Cur enim in nimio membrorum cultu laboraret is, qui sciebat omnem vestium apparatum pretiosam esse necessitatem?

tatem? Cur sinceritatem naturæ luxu contaminaret, dissimilemq́ animo effigiem circumferret? Hac autem prudenti viuendi destinatione prouidit modestiæ suæ securitatem, quam sæpe ex ornatu amæniore arrogantia inuadit, & malè intra grauitatem tuetur. Conformat se facilè mens amictui, & ex colore affectum rapit, vt sub purpura minores erubescat, in argento ad obscurioris sortis aspectum palleat, ex auro sæuitiam terroremq́ loquatur. Neque verò hæc à me dicuntur in eos, quibus fortuna illecebras naturæ concessit ad honoris reuerentiam. Quidam enim ad illustrem vestium splendorem publico officio dignitateq́ eunt, eos nemo meritò arguat. Plerosq́ fastus ad immodicos sumptus ducit, quod quis probet? Vtrumq́ D. CASIMIRVS eo spectauit temperamento, vt magnitudinem excelsi nominis sub moderatione retineret, & obtentu honoris ad licentiam non progrederetur. Nihil erat in eo nimium: multa infra Regium modum. Nemo tamen quidquam desiderare poterat, quòd raro exemplo ex priuato Principem indueret, & maiestate, velut cælo relictâ, inter oculos ciuium ipsâ demissione amabilior versaretur. Fiebat proinde, vt quoties se in conspectum daret, nulli per apparatum superbiæ, insolentiæue tumultum eluctandum esset ad oris notitiam. Temperatus habitus transmittebat oculos facilè ad Virtutum choragium, sine quo nunquam processit. Et erat vtique, quod sub modico cultu spectari poterat, pia grauitas, verecunda lætitia, comitas plena pudoris, pluresq́ præclari animi dotes suis signis in vultum corporisq́ motus expositæ. Laborauerit ille sanè industriâ moderatione ornatum mentis interiorem tegere, occultaq́ pietatis artificia fronte suæ fortunæ obscurare: tantum tamen in his latebris firmitatis non erat, quin ipsâ compressione Virtus altiùs emicaret. Quis nesciuit sub

modestia purpuræ (sæpe enim ex dignitate habitum sumere fuit necesse) asperitatem hirsutæ nodosæq telæ, & textum villorum arctè corpori insedisse? Laudabilis profectò scena, & piæ simulationis recessus. Potuit in theatro nobili principalis authoritas dissimili imagine conspici, in personæ amplitudine ostentare speciem amor vilitatis, splendor abscondere membrorum molestiam. Talem vestium discordiam hoc ille fœdere coniunxerat, vt quasi præ vestibulo cilicij ageret excubias Regalis indumenti moderatio, doloriq seruiret. Neque enim dubium fuit, potius illud fuisse, quod cordi adiacebat: hoc alienum dici poterat, quod quasi eiectum & exul foris esset. Illud præterea Principis sugebat sanguinem ac sudorem, gemina tincturæ optimæ pretia, quibus nulla maria conchylijs responderent. Quidni ergo laudem consilium, quod diuitias in luxum, studiumq affectatæ pulchritudinis non prodegerit, satis de se opulentus? Quidquid corpori aliunde aduenit, spolium est, & alienæ formæ præda, suo fulgere magnificum est. Et graue quidem est hoc genus impensarum, ad viriumq debilitatem ac languorem sæpe peruenit: sed nobilior euadit purpura, quò maiore tolerantiâ clarissimus succus exprimitur. Alij liquores tantum habent æstimationis, quantum raritas, aut humanæ artis ratio permittit; hic ex Domini cruciatu decus accipit, quem necesse est esse maximum, quoties à molli educatione suscipitur. DIVO proinde CASIMIRO nihil accidere poterat, quod non magnopere profuisset ad patientiam. Siue enim viliora elegit in vsum, duritie lædebant teneritudinem; siue delicatiora, mollitie vulnerabant animum in aspera propendentem. Æstimet hinc quisq pij Principis ingenium, qui oblectationes voluit esse suppliciorum instrumenta; nec alias ex ijs conquisiuit delicias, quàm dolorum.

lorum. Miretur & pietatem, quâ omnem opum affluentiam propè cum absentia composuit, quando sese ad experientiam egestatis damnauit. Quem enim non tangit pedum nuditas, quâ statis temporibus ædes sacras adibat? Quo ille tulisset animo venientem a casu, aut origine inopiam, qui extremam sortem sibi in palatio fecit. Quâ mente erat erga diuitias, quarum vsum à contubernio dignitatis relegauit, piâ ausus dignari inuidiâ in calamitosis paupertatem? Nihil illum commouebat inferiorum exquisita in ornando solicitudo, nihil quæsitus elegantiæ tumor. Cùm alij flaui incessus serenitate auram accenderent, intra serici auro fluentis vincula v brarent gressus, argenteis clauis substrata marmora excitarent in plausum: ille vacuo simplicique pede ad aras viam inibat. Cùm ita iniurijs amoreque inopiæ inter opes ditesceret, admisit præterea in triclinium famem & sitim; &, quia interdum necesse erat sanitati consulere, mediocritatem. Rari profectò hi sunt facultatum amplarum hospites in palatijs. sed mirabiliores, quoties inueniuntur, quàm in casis. Multùm enim interest, num sponte quis, an necessitate toleret? Plurimis licet esse famelicis, cùm interim cupiditate sint saturi: at inter irritamenta gulæ, animo adimere ciborum licentiam, quantarum est virium? Arcana fabularum veritas, cùm Tantali pœnas loquitur; autumnum pomis instructum circum os suspendit, tam attentis ad fugam frondibus, vt præter vmbram cedentium fructuum nihil manibus assequatur, aut dentibus alliget: addit & fontes labijs alludentes, ita mirâ vicissitudine quietos rapidosque, vt morentur sub mento ad fallendum, sterili mox vado deficiant, quamprimum in haustum palmas compresserit. Ille tamen perpetuâ delusus laboris sui sterilitate, in prædam semper est intentus, & irritas manus

in ſpem continuam exercet. Tanta ſcilicet vis eſt præſentiæ, vt famem exſtimulet, & ne ipsâ quidem deſperatione totam extinguere poſſit expectationem. Magnum igitur erat in D. Principe voluntatis ſupplicium, dum, copioſo inuitante ad palati obſequium lenocinio, ſibi ipſe indixit continentiam. Nihil ille in omni ferculorum varietate ſibi diſſimile admiſit: nihil ex diuite delicatoqúe epulo præter victoriam ſui delibauit. Quoties extendiſſet manum, eo id faciebat animo, vt cupiditati negaret, & ſe torqueret non admiſſæ voluptatis vſu.

Non minor dimicatio facienda fuit cum opibus, quæ prodigalitate petebant effundi. At ille, cùm noſſet immodicis impenſis ſæpe non dignitatem defendi, ſed vitia nutriri, vireſq; corporis ad conſuetudinem licentiæ creſcere, reperit homines penuriâ preſſos, quibus diues lautuſq; eſſet. Hos copioſâ recipere manu, veſte inſtruere, prouidus leuare ſubſidijs, adeòq; ſuis præponere ſolebat commodis, vt laborare videretur, quá ratione ipſe in Regia omnium rerum vbertate miſer eſſet, illis Principem ſe exhiberet. Præſens erat implorantibus, nec aliter ſe negare poterat votis afflictorum, quàm perennes fontium venæ ijs, qui humili inclinatione vndas hauriunt, quaſi priùs peterent: in hoc verò etiam ſuperior, quòd ſæpe in ſinum depreſſorum, vnâ liberalitatis ſcaturigine, infuderit duraturum in omnem ætatem beneficium, vnicoq; hauſtu vitæ totius ſitim reſtinxerit. Audiuimus quidem fontes quoſdam auro fluere: at obicem accedentibus auaritia oppoſuit. alios miris ſcatere aquis: ſed ad ſtrepitum pedum velut exterritas fugere. pleroſq; medicis bullire fluctibus: verùm pretio aditum emi, nec omnibus exſugendis morbis ſufficere. Hic verò, quàm præſenti manauit ope! Neminem palatij reuerentia, pertinaces cuſtodum

stodum excubiæ, armatum Satellitium submouebat. Habere ab eo licebat aurum contra egestatem, in patrocinium vocem, manum in lapsu. Fiebat proinde vt egenorum examina obsiderent euntem, viduæ non aliter, quàm Ægyptus suum amnem inuocarent, pullata reorum turba circumstaret. Pulcherrimus enimvero comitatus & suâ indigentiâ purpuris omnibus formosior, aut potiùs ad expugnandum cælum collectus exercitus, cui misericordia Imperatorem præficit, vt det stipendium, quasi egestate militaret, vinceretq́.

Hæc iustæ laudationis occasio facit, vt quoniam de diuitiarum vsu multa attuli, Potentiæ saltem dispensationem parciùs in tanta dicendi copia prædicem. Nemini enim dubium est plurimum eum potuisse, qui Patris leges per ætatis prærogatiuam exire noluit, vt vires in integro iuris paterni nomine conseruaret. Subiectio, dum filium quasi in corpore adhuc retinet, virium communionem non diuidit. Cæteris licet manus Regum meritis aut impetratione inuadere: Filij legibus & sanguine satis sunt instructi, vt ad obtinendum, quidquid æquitas docet, consilium ab illis veniat, quasi à Patris ratione, preces quasi à Natura. Leue certè esset, & hominum consuetudini dissonum, vtriusq́ facultatem velut calculos, numero discernere. Communis enim illis opinio plùs penè tribuit, quàm Natura. Hæc, quos subiectione iurisq́ rigore coniunxit, dissociauit corporibus: illa etiam corpora authoritate copulauit, & animæ vnius colligauit arbitrio. Licuit nonnemini varijs inspectis Reip. muneribus, Regem formare instruereq́ ex subditis: Præfectos in oculorum vicem transferre, aures appellare Iudices, Senatui cordis motum credere, militibus manuum, pedum agricolis dare officium. soli Filio concessum est Animum Spiritumq́ Patris dici, quòd Patrem ex facili moueat,

E sen-

ſenſibusq́ & membris Reip. coniunctâ facultate vtatur. Valebat igitur D. CASIMIRVS paternâ plurimùm poteſtate, quam ille in ſanctæ cuſtodiam fidei, & nouæ ruinam religionis deriuauit. Tum enim demum ſe fortem pollentemq́ viribus exiſtimauit futurum, ſi conſtanti lege incorruptam veritatem exitio diſſidentis ſectæ tueretur. Amamus igitur vocem Filij in Priuilegio Patris: miramur pietatis ingenium in ſublimi patrocinio: ſuſpicimus fortitudinem quâ totius Græci ſchiſmatis manus ita arctè ligauit conſtrinxitq́, vt eas neq́ in nouorum ſtructuram templorum erigere, neq́ in veterum reſtaurationem commouere poſſet. Quid hoc edicto præclarius, quo ad fallacium in fide opinionum perniciem, ius dedit annis, elementa vicesq́ temporum armauit? quo omnem diſcordis pietatis ſolertiam in otium languoremq́ compoſuit, in obliuionem deinde abituram delubrorum occaſu? Ita enim citiùs animorum diſſidia ſuorum cineribus templorum ſepelirentur, iacerentq́, quibus fulciendis liberalitas non occurreret, promouendis locum non inueniret conſpiratio, induſtria iuuandis adeſſe non poſſet. An non hac præterea voce Naturam humanorum ſeruitute vitiorum emancipauit, nè aduerſus DEVM faceret contumaciæ præſidium? Tunc vniuerſus rerum ordo ſibi redditus videbatur, cùm arbores in fulcra vetitarum ædium non creſcerent, in compagem ſectarum ſaxa non coaleſcerent, terra ad firmitatem tutelamq́ ignorantiæ non ſolidaretur, nihil denique eſſet, quod ſpe aut vi ad pertinaciam erigendam valeret. Hæc fuit rerum à DEO productarum reſtituta fælicitas, quòd punire poſſent, iuuare non cogerentur: quòd contra fulmineos ignes nihil auderet vllus humor, nihil aduerſus pluuioſa nubium ſupplicia tectorum circuitus, nihil contra infortunia ingenium. Ipſe quoque animus velut

ii

in carcerem compactus, suisq; tacitis sensibus inclusus in otioso corpore hærebat, quòd ei in publicum exire membrorum ministerio non liceret. Victa erat hac lege errandi licentia, poteratq; deceptæ pietatis damno venire ad primordia veritatis. Quia enim antea in herba semen malitiæ serpentis oppressum non est, quid restabat, nisi vt vitiosæ segetis maturitas sensim tabesceret vetustate, & fatalem messem extremâ clade faceret? Hoc specimen & exemplar erat in D. CASIMIRO veræ in religionem propensionis, lentis remedijs vires infestas affligere, & quasi contagiorem rubiginemq; immittere, vt morâ ad ruinam celeriùs perduceret. Fuit id & exempli rari, ita actionum cursum disponere, vt etiam post fata continuaretur, & absens legislator viuentis præsentia legis in abolendis fidei impedimentis laboraret. Detrahit operi constantiam, quisquis vltra vitam, suum alienis manibus robur non relinquit. At qui posteros ad perpetuam virtutis agitationem instruxit, egregiè prouidit posthumam quiescenti suo labori propagationem. Ita ergo ille voluit ex hac statione decedere, vt tamen vox cohortatioq; ad religionis curam stabilibus repetita incrementis superesset, & ingenuis pectoribus allisa, ex approbatione resultuq; se intenderet. Sciuerat eam demum vitam optimè in terris relinqui, quæ non aliter à negotijs amoueretur, quàm manus ab horologio. Vt enim illâ absente mobiles spiras indefessa machinarum vertigo ponderibus rotat, & malleolum indicemq; in motum animat, vt temporum momenta voce silentioq; loquatur: ita edicta continuatis mortem pensant negotijs, postquam subditorum animos semel ad perennem religionis progressum abduxerunt. Tales etiam, dum more cæterorum hominum sub terram eunt, inof-

fenſo poteſtatis curſu viuunt, & legem in ſolio ad compenſationem præſentiæ habent.

Eò cùm perueni, præuertendum eſſe existimaui ad honorem Regium, quem conueniens potentiæ vſus ſibi iure vendicat. Tantus enim iam erat D. CASIMIRVS vt ſub Patris tutela dignus imperio eſſet. Animos etiam omnium in deſiderium excitauerat, vt licèt pios optimi Regis mores fælicitatemq́ ſuo abeſſe regimine nollent, votis tamen in filium excurrerent, & æſtimatione coronarent. Atque ita ſub ſuperſtite fortuna & deſiderio Patris iudicium habuit ſupremæ dignitatis, & intra optatam paternæ præſentiæ gloriam Rex erat animorum. Eadem opinio vicinos populos occupauit. Nemo fuit, qui ex diuini animi notis, & minimè otioſæ indolis ſpecimine dignam ſummo apice vitam non præciperet. Vngaria tamen cæteros præiuit ſuffragio, & campum tantis virtutibus præſternere auſa, occaſionem vacui ſolij in gloriam D. CASIMIRI rapuit. Ampliſſima eo nomine miſſa legatio oſtendit communem Senatus vocem, equeſtris ordinis vota, ſupplices populorum manus, quibus à Patre Filium, Principem à Rep: à CASIMIRO imperij curam petebant. Et verò allicere poterat eximia Regni pietas, religionis amor, militaris rigor diſciplinæ, & præparatus quidam ipſi ſuſcipiendo omnium virtutum concentus. Poterat expugnare præclarum imperandi inuitamentum, opulentia terræ, in quam impenſiùs excolendam meliori pollice incubuit rerum molitor DEVS, vt ſedem voluptatum in ea diuitiarumq́ collocaret. Nihil huic vnquam affinxit fabulòſa vetuſtas, nè incredibili argumento verum Naturæ luxuriantis opus malè commendaret. Non hic Tagum aureis manantem arenulis, aut collucentibus procelloſum vnionibus Gangen poſuit, vt ſolidum tutioremq́ auri prouentum

in

in terris indicaret: non pretioso vellere radiantem arietem Thebarum, aut ouis aureis fœcundam Æsopi alitem, nè per vanos interpretum sensus malè aurum attenderetur, exciperetur'q. Alibi mendacijs inuolutæ laudabantur facultates: hîc veritas semper diuitijs præfuit. Assurrexit proinde aurifero Ungariæ Imperio Europa vniuersa, & seipsam contemplata variarum opum vbertate diuitem, postquam suas singulis prouincijs tribuit fælicitatis prærogatiuas, Ungariam, Pomum aureum, appellauit: sed quod iam inter plures proiectum à Fortuna, lusu bellico dispares manus discerpserunt. Neque sic tamen suam amisit amænitatem, cùm diuisit gloriam. Vbiq; rubet adhuc, augente natiuam purpuram alieno in æstimationem fuso sanguine, & prima vulnera vnguesq; impressos potentiâ partium protegente. Vt illud totum acciperet, Vngarorum lege pulcherrimus aptissimusq; D. CASIMIRVS est iudicatus. At ille manum ambitioni subtraxit, quòd sub onere pretioso pietatem suam vilescere posse existimaret. Attentus in salutis suæ curam animus, quoniam omnem seruitij nobilioris quærebat opportunitatem, & acutâ acie moras imitationis diuinæ perspiciebat, nasci ad Regna satis esse ratus, cœlesti spei suam consecrauit dignitatem. Vt quid in oblatam rerum omnium affluentiam concederet, qui paupertatem iam inter ingentes Regiæ domus opes adamauerat? cur sub diadema iret, qui pridem rerum contemptu honorauerat cogitationes? aut sceptro tenendo dextram porrigeret, quam proijciendo auro exercuit? An enim ad diuini conscientiam arcani non pertinebat se Regnis non induere, qui Mundum exuerat? Fuêre potentissimi Principes, qui dum suæ animæ gubernacula tractare vellent, fessamq; imperando ætatem, velut in portu colligere, ad priuatæ vitæ an-

gustias confugerunt: ille ante tempestates cursu abstinuit, quòd laudabilius esse iudicaret honores fugere ex destinatione, quàm experientiâ difficultatum connitente, Regio se officio eijcere. Quanquam & illa mens paucis contigit. Quidam enim, dum in longos annos spem vitæ proijcerent, in honore publici laboris sunt deprehensi: alios potentia non dimisit: plerosq; amor salutis communis periculis illigatos retinuit: nonnulli constantiam diuerso virtutis flexu corrumpere non sunt ausi. Ille venturas in flore moras præcidit, nè, si ætates singulas diuersis gradibus ad maturitatem duceret, ægrè sederet in proposito. Et vidit ille quidem D. Stephanum sub corona Vngarica magnum sanctitatis culmen attigisse, sibi tamen metuebat, nè si abundaret fortunâ, virtutis accessione indigeret. Idcirco maluit nè dignatione quidem solari petentis Vngariæ studia, quàm prima sui progressus in bono vestigia dissimili passu confundere, aut prosequi. Ita abire Nuncij coacti, soliciti magis, quòd tantam virtutem in solium, quam quòd suæ gentis regimen non impetrassent: ille securior non admisso principatu factus, gaudebat vnâ abiectione damnatam omnem beatam felicium vim, & suffecisse sibi ad victoriam, noluisse. Alijs videbatur amplissimum quidpiam adeptus, quòd æstimationem digni imperio animi, Legati secum non sine mœrore exportassent: ipse sibi felicissimus visus, quòd excelsam stationem in materiam negligendi accepisset. Tum enim se didicit, non à voluntate sola testimonium habere magni ab omni sublimitate horroris, quando non admisit, quod ingenti commendatione in animum influebat. Orbis quoque terrarum, quamuis sciret eum meruisse in alto proponi, nesciuisset, quâ propensione in adipiscenda esset, nisi adepta detrectaret. Meliùs iam liquet

magni-

magnifica mens aspernantis, cùm confugientem sinu excussit honorem, ruentiq; in humeros Imperio Atlas esse noluit. Nempe suscipiendis terris locum non inueniebat, qui augustum cælorum pondus plenis manibus ferendum admiserat.

Et ego quidem dum hæc cogitatione amplector, meritò tantæ virtuti adstupesco; neque paterer me inde transferri, nisi alia se offerrent, quæ multiplicem æstimati operis vbertatem magnitudine nouâ conuincerent. Sit enim sanè, vt quidem maximè est eximium & singulare, Regij animi decus, quemuis dignitatis fulgorem otioso præterire oculo; maius tamen semper existimatum est, sic omnem ætatem quâdam seueritate temperare, vt nullis delicijs deprauata, pudori integra sinceraq; seruetur. Quemadmodum cauti admodum & prudentis est viri, euadere tectas inimicitias, quæ vultu amicitiæ pugnant: ita quisquis naturæ adulantis insidijs, gratoq; indulgentiæ veneno non patuit, eum ego humanâ altiorem conditione esse existimo. Quò magis D. CASIMIRI par est suspicere victoriam, qui per blandimenta vitiorum, libidinumq; faces illæso pede incessit, nullis vnquam laudatis malis, quæ illecebris in perniciem armantur. Si quid accidit inopinatum, quod faciem recti induisset, ex ipsa scena agnoscebat dolum, & robusto metu inuadebat hostem, vt fugâ vinceret. Neque enim securum esse putabat lubricam ætatem delicato committere commercio, & cum iucundis periculis coràm agere. Vt nihil aliud efficiant, moram lenti certaminis ad vincendum instigant, successumq; sperant, quamdiu præsentiam victoris adhuc stare in ictum vident. Quanquam amena hæc vis voluptatis, quantumuis diuturnitati fideret, actum hic egisset. An enim eum molli fregisset habitu, quem cælestia solatia ad obsistendum durauerunt, & cui ad

victoriam satis fuit, semel rigidum vultum opposuisse? Vt interim taceam, diuini eum animi ductu, aspero semper calle ad decus iuisse, nè, si ancipiti dubioq; itinere pergeret, obuiam pro ratione haberet libidinem. Quis eum aliquandò conspexit leuibus puluillis, aut sanitatem excepisse, aut molliuisse delicias? nisi fortè cùm premere vellet alienos oculos in vitæ communis opinionem; & luce quidem celaret vsitatam viuendi asperitatem, tenebris autem duceretur ad corpus in ardua reuocandum. Tam illustri tamen exercitio caligo omnis depulsa, nihil poterat aduersus curiosam multorum pietatem, quominus admiratione Principem obseruarent. Habet hoc omnis virtus, vt communi oberrare vultu, turbæ se immiscere, vulgari habitu speciem suam componere non possit, quin plerique immigrent in recessus, & suis illam tenebris æstiment. Citiùs tamen intentus animus alienam in Principibus agnoscit personam, & in famæ honore ac theatro ponit actus, quos pio conscientiæ secreto texerunt. Vt vmbræ magnitudo prodit molem corporis: ita virtutis maiestatem quæsita lucis absentia. Fuerunt igitur, qui asseuerare non dubitarent, D. CASIMIRVM, cùm tam altum noctis silentium testes oculos submouisse videretur, in nudam secessisse humum, nè minùs tractata consuetudo transilire aliquando atque effugere honestatem posset. Tunc è tectis ad templa pergere vestigijs, seq; ad sacras fores proijcere acceperat in morem, & in ignæ loco felicitatis ducere si contingeret, aut excussum deuotis euntium pedibus puluerem osculo exciperet. Quale verò erat & illud spectaculum, cùm teneram obsequentemq; carnem flagri violentiâ compelleret ad voluptatum negligentiam! crebris ictibus vulnera aperiret dolorum ingressui! molliores corporis partes liuore obduceret! Ad tam heroici operis præsentiam

tiam

tiam latebris euoluendam, dies, credo, ipse properasset, si sensum habuisset pietatis. tenebræ interim sanguine excusso erubescebant, quòd aliquamdiu conderent, quod Orbis terrarum postea erat conspecturus. Licebit mihi proinde noctes illas, abolito vetusto nomine, in auroræ appellationem vocare, quòd defusi cruoris luce purpurascerent, quasi clarissimum sæculorum diem præirent prædicerentq́, qui tantis factis debebatur, & successit. Licebit & D. CASIMIRI stupere prudentiam, qui vt securitate perpetuâ castitatis frueretur, spontaneis eam ita circumscripsit supplicijs, vt nullis delicijs pateret aditus ad religionem bonæ mentis peruertendam. Ea de causa corpus obibat pœnis, emuniebatq́ vulneribus, nè suæ tanto thesauro excubiæ deessent. Spinis defendendam esse rosam hanc ducebat, vt pulchriùs inter stimulos vireret, puncturis in spem durationis excitaretur, horrore ipso aduersorum esset beatior.

Eò porrò æstimatio postea processit, vt morte vitam pudicitiæ conseruandam putaret. Inciderat fortè morbus vehementior, cuius extremum discrimen cùm nullum sistere posset medicinæ ingenium, Venus communi consilio sanatura credebatur. Hanc igitur Iuueni purissimo suadere ausi, vt, si necessitate ad scelus ire nollet, honestate thalami vitam tueretur: geminato commodo pudorem in fæcunditatem prolis & sanitatis expenderet, nec crederet florem hunc malè periturum, quem Resp: in fructu, Pater in solatij maturitate, ætas in duratione esset habitura. Iniquum esset, illi, à quo in leuamentum senectutis accepisset vitam, ad luctum spontaneam orbitatem disponere, & cogere ad lacrymas spem gaudiorum. In computationem offensæ venit fugisse, cùm manere liceat, è viuis, telo in pectus paternum vltro deiecto. Nam quòd relinqui à se

existimaret in virtutis amore mortis excusationem, nil hoc aliud est, quàm nolle videri ingratum, & fieri: tollere causam dolendi, & facere. Cogitaret potiùs, pulchrius esse certos honestatis tuendæ modos admittere alieno arbitrio in vsum, quàm suo eligere in perniciem. Abunde pensari posse cælestis consilij mutationem iustâ conseruatione legis. non cariturum culpâ propositum, quo virtutem iniussam ad iniuriam sui, Patris, Reip. aleret. Sequeretur porrò sui nominis Regem Poloniæ, qui publicæ saluti votum laudabiliter consecrauit, eò quòd vidisset Principum virtutes esse priuatas non debere. DEVS bone! quantus contra has voces surrexit! quantâ obstinatione cohortationem precesq; repulit! Facessant, inquit, tam suaues amici, qui ægritudinem vocant ad voluptates, & ad incolumitatem ducunt parricidio Castitatis. Quæ foret hæc viuendi conditio, nobilissimum animi decus pro morbo corporis ponere? quanta damni moles, mortis momentum redimere mansuro exitio? quàm graue ad vitæ vsum remedio venisse, quod conscientiam electionis optimæ non haberet? Malè verò hoc meo facto Patrem ducitis in mærorem, cuius lætitiam nulla vnquam pietas periculo defensa fregit. Qui me hilari vultu aspiceret in acie fortiter pro patria mortuum, sine luctu non spectabit pro virtute occumbentem? Habere certè tristem de me non poterit memoriam, quoties suam in meo decessu cogitabit institutionem. Hoc ille docuit, hoc ego didici, magno vitæ rerumq; contemptu ire ad curam cæli, pergere in excellentem perennis dignitatis gradum per aduersa, liberaliùs puriùsq; in DEVM, communem omnium originem, refluere. Regni quoque honores obijcitis? Quæ hæc est vecordia, in spem coronæ regalis diadema mihi tollere æternum, quod DEVS integritati decreuit? Vtinam ad Maiores

iores vestros, quibus arcana cæli necdum innotuerant, oculos referretis, eueniret mihi fortassis vestro consilio, ne infra Vendam essem, cuius pudicitiam Polona fortitudo suis periculis funeribusq; seruare voluit. O vocem verè Regiam, humanisque viribus maiorem! O laudabilem seruandæ puritatis contumaciam! Quid hac esse potuit mente fortius, quæ egregio impetu ad vniuersæ rei dimicationem venit, & vno ictu delicias, earumq; laudatrices, Naturam, Necessitatem, vitam superauit? Habeant itaque suas sibi laudes, quicunq; exciderunt vultus emendatissimi formam, mutilarunt oculis euulsis naribusq; præsectis pulchritudinem, sexum simulatione texerunt, vt pudorem in tuto ponerent: D. CASIMIRVS patenti campo adeptus est victoriam, dum præ voluptatis horrore, è viuis integer abire maluit.

At eum nos tamen excessisse non arbitramur, quem imitatio in animis expressit, veneratio in templis reliquit, patrocinij præsentia retinuit in Regno, gloria vbiq; posuit. Quanta ornamenta contemptus vitæ impensus Castitati protulit! Cumulatè DEVS immortalis pensauit palatia templis, solium aris, Regnum supplicibus Imperijs vniuersis. Omnia enim hæc contigerunt, postquam miraculo vitæ operumq; attonitus LEO X. diuinâ authoritate dignum proclamauit, cuius Sanctitati Orbis terrarum assurgeret: cui ab omnibus fas esset vota reddi: à quo pericula immunitatem, anceps belli alea successum, tota deterioris fortunæ tempestas serenum precaretur. Erexerunt se subitò ad hoc edictum omnes, & priuatam iam pridem pectoribus inclusam pietatem palàm protulerunt.

Cùm plurima multi agerent, SIGISMVNDI III. Regis deuotio liberalitatem omnium ac venerationem toto apice excessit. Quâ enim ille impensas

fundebat copiâ, vt argenteus esset locus, qui augustæ responderet sanctitati, & nobilissimarum familiarum Iagelloniæ atque Austriacæ decus cælis insertum, magnificè in terris contineret? Quàm diuturnos artificum labores, cursusq; annorum in festinationem sacræ ædis vocauit? quorum tamen assiduitas, non tam in magnitudine moram consumpsit, quàm in rara maiestate loci, & inusitato materiæ pretio prolixam artis industriam contriuit. Quot maria nauigatione fatigata, vt exquisita manuum doctrina in rudi impolitoq; marmore, naturæ ingenium iam inueniret? Cui enim alteri remotorum littorum lapis, peregrini laboris sudor alienæ fælicitatis raritas deberetur, nisi illi, qui ea prodijt stirpe, quæ terras longè lateq; diffusâ amplectitur potestate? Hic esse decuit, non quasi reluctanti rerum ordini ereptum, sed ex intimo sinu transmissum, quidquid vehementi solis appulsu vstum est ad decorem, æterno frigore in speciem concreuit, fortuito elementorum concursu solidam rapuit formam. Hic par est preciosam Regnorum fæcunditatem in communi obsequiorum cumulo apparere, vbi in probatissimo virtutum exemplari fulget maxima terrarum dignitas. Stat proinde iam opus immortale, ita æstimatione materiæ & argumenti illustre, vt quid alteri possit præferri, nesciatur, nisi quod vtrumq; ad piam Authoris liberalitatem suspiciendam animos spectatorum auocet. Hæc enim in omni illo decore pulcherrima est, & sumptuosum structuræ valorem excedit præstantiâ. Hanc omnis ille in picturam cæsim compositus lapis monstrat, animata in Diuorum figuras marmora loquuntur. ædes ipsa aspici indignatur, si quispiam alios in admirationem sensus afferat. Et sane, quid pulchrius hoc sacro domicilio cogitetur, quod ita elegantia vbiq; perpoliuit, & obtinuit pietas, vt propè totum aram di-

cerem,

cerem, nisi amplior maiestas, dum se superat, atque magnitudine conuincit, discrimen faceret? Ignoscet mihi Romanæ eloquentiæ copia, si cum verborum periculo in re tanta loquor, & ita in magnis explicandis repo toto significationis fastigio, vt ad maiorum explanationem infimum sit, quidquid vniuersa facundia habet primarium. Neque enim facile est vnam dicendi facultatem inter egregia præstantissimorum Regum duorum, SIGISMVNDI & VLADISLAI facta ita partiri, vt vtriusque se exæquet munificentiæ aut pietati. Dum moror in vno, dum ad alterum propero, illum morâ non exprimo, hunc festinatione non assequor. Adeò amplitudo facti variauit audaciam tentantis omnia animi, vt cogar in diuturnitate arguere properationem, & celeritatem tarditate excusare. Quis enim differat, vt Pater inceperit! vt perfecerit Filius! quàm æquabili tenore largitas ac beneficentia venerit ad consummationem! Cùm paris manus molitionem intueor, propè opus in plures Authores discerpere non auderem, nisi palàm constaret, VLADISLAI Regis esse perfectionem. Illi hanc gloriæ partem DEVS seruauit, vt & splendidum absolueret ædificium, & suâ Diuique CASIMIRI præsentiâ impleret.

Et quoniam magnarum laudum emensus Oceanum, ostia quoque ac veluti ingressum ad alios labores euasi, video mihi rursus immensum aliud æquor nauigandum. Intueor Triumphum, quo D. CASIMIRVS in erectum suo honori Capitolium peruenit: quem quemadmodum fragili veham nauiculâ, aut quomodo leui gubernaculo in portum regam, non intelligo. In tanta consilij inopia ad vsitatam confugere fortassis proderit temeritatem, & metum Numine propitio eorum, quibus mea vela credidi, leuare. Expediam

H cæcâ

cæcâ hac ratione exitum si non integrè, (præcipua enim tantum attingere est animus) certè auspicatò, quamprimum in alienam fortunam, quam aperto mari veho, respexero. Vtinam tantum mihi ingenij aspiret hæc fælicitas, quantum omnibus, quos deuotio Vilnam excitiuit, alacritatis est elargita! Postquam enim priore loco motus est D. CASIMIRVS, vt in perpetuam dignamq; cælesti Principe sedem honoratus deinde pergeret: quanta vndiq; confluxit hominum multitudo, vt aut paululum morantem in primario templo obseruaret, aut deduceret procedentem! Crederes eodem sacrarum manuum nixu excitatos, motosq; domibus esse ciuitatis frequentissimæ homines, vt dedignati commoda suorum parietum spatia, latissimas publici itineris areas tumultu venerationis angustarent. Et fuerint sanè viæ obstructæ: celerem tamen faciebant profectionem, cùm se veluti fluctus amicâ iniuriâ ad officium promouerent. Paucis tamen contigit in eodem, postquam accesserunt, vestigio hærere. Præteriuisse satis erat ad solatium difficilis viæ. Restabat enim spes diutiùs spectandi, si paribus angustijs, sed potentiori spectaculo cæleste bonum vrbem inuiseret. Ea res plurimis persuasit, vt priuatis impendijs lætitiam communem iuuarent. Nemo igitur parcere sumptibus, aut ingenio, nemo à Maioribus transmissa ornamenta clauibus coërcere. Omen erat præsagiumq; mansuræ fælicitatis, toto diuitiarum apparatu prodire, & inclyto opum obsequio securam facere fortunam.

Dies sequens ostendit omnium cogitationes. Diuus enim Princeps pretioso inclusus loculo, dum succollante nobilissimo Clero inter hilares plausus, triumphalesq; Academiæ voces, per longos platearum tractus duceretur, nihil desiderare potuit, quod pietas non contulisset ad venerationem, liberalitas ad maiestatem. Ita vndi-

vndiquè deuotus splendor Arcus erectos ædesq́ insederat, vt noua Vrbis facies diem sibi ipsa ornatu inusitato augeret. Aulæa textili auro illustrata pro foribus, vela acu picta inter florum argutias pendula, omnis peregrinæ opulentiæ, inq́ suis succis attonitarum opum industria, si quando ambitioni aut luxui prælusit, hominum pensabat honore tali errorem, suamquè iniuriam expiabat. Diceres diuersarum ornamenta terrarum vnà conuenisse, vt artis pretijq́ certamine cumularent oblectationem, & multiplici cultu prætereuntem diuinum Iuuenem venerarentur. Sed quid ego hæc ædium propè gestientium gaudia commemoro?

Erat alia longè pulchrior ad pompam materies non impressas Deorum fabulas mentiens, aut profana veterum Heroum exhibens simulachra, sed ipsius D. CASIMIRI rebus gestis spectabilis. Quis eum & vultu gratum, & habitu modestum, & fortunâ illustrem ab operoso penicilli labore non accepit, vt pro amæno domus vestibulo exponeret? cuius palatium non occupauit effigies, quæ purpurâ Principem, lilijs Virginem, Diuum radijs non fateretur. Iam ipsa quoq́ miracula plurimis viuebant in imaginibus, tam accomodatâ similitudine veritatis, vt ars affectibus obtemperaret, doctaq́ colorum positio tabulas pijs quibusdam sensibus animaret. Videre erat ipsius patrocinio puellam à morte ad vitam remeare, non sine amabili quodam horrore, quòd ita in duarum rerum disparium confinio idem vultus staret, vt diuersis signis exanimis adhuc iam viuere inciperet, & iacentis cadaueris notæ in surgentis corpore summâ concinnitate conuenirent. Aderat & memorabilis ille cælestis fauor expressus, cùm contra Moschorum perfidiam vado securo præiuit exercitum Iuuenis candidissimus, qui albo inuectus equo, alibi insanos elementi vortices

tuto tramite vitauit, componente se flumine ad transeundi fiduciam: alibi sensim conspectui ereptus, sciebatur fuisse, picturæ dexteritate præsentiam in absentia retinente. Et illud ad decorem pertinebat, cùm in eosdem hostes confertissimos paruam Lituaniæ manum duceret, & in aëre, velut de tribunali regeret: idoneo humanæ solertiæ inuento, quasi vbiq́ue numine suo adesset, & hos quidem iustâ irâ in vindictam prædarum accenderet, illos ab aduersis gladijs tegeret, nullos fineret patere vulneribus, omnibus famosam cæde fugâq́ victoriam largiretur. Quid singula in tanta copia persequar? dicamne, quemadmodum eximia artis pietas in arcanis rerum euentibus, curationum modis, auditarum precum luserit argumentis? dicam de penicillo exiuisse in genua supplices ad petendum, ad rependendum donis beneficium hilares? oculum creuisse cæco, mersum è fundo redijsse in cymbam, ignem in incendio ad vrendum subitò frixisse? dicam suis ipsum in omne genus hominum meritis sibi ad ornatum abundasse? Erat enim vita ipsius clarissimis virtutibus locuples, & mirandis postea operibus cæli tus illuminata: omniumq́ ita suffecit votis, vt negotium in ea fuerit eligendi, non quidpiam desiderandi difficultas. Nec decuit aliter D. PRINCIPEM ornari, nisi vt ex ipsomet, velut ex ditissimo theatro triumphi acciperetur celebritas. Inanium est aliunde emendicatis frui honoribus: pleni de se porrigunt solennem conspectum.

Inde erat etiam, vt, cùm multus vbiq́ & varius fieret plausus, nullæ voces gratiùs acciperentur, quàm quas ipse Augustæ Virgini concinnauit in honorem. Quidquamne dulcius esset carmine, quod an plus ex candidissimo pectore acceperit suauitatis, quàm pietatis, in dubio est? Cui pulchriùs aures accommodari

queant,

queant, quàm vbi verborum gratia per interualla pari sibi occurrit gradu, quasi vocali imagine in exitu repercussa concineret? vbi breui interstitio cadendi æqualitatem suspendit, vt mora in similem modum iucundiùs conueniat? vbi erudita eloquentia alternis claudicat versibus, & varius pedum incessus, passu alibi diminuto, exæquato alibi iucundiorem facit precandi voluptatem? Dum quælibet sententia, velut torno excusso, limatior veniret ad vocum concordiam, sæpiusq́ in orbem recurreret pijs sensibus delibuta oratio, animus auscultatione colliquescebat. Quæ ego omnia cursim prætereo. Neque enim fas mihi esse video his immorari, quando alia se offerunt magnorum Virorum decora, qui triumphanti D. CASIMIRO suam præbuêre in obsequium dignitatem.

Erit præ oculis æternitati MARIVS PHILONARDVS, *Auenionensis Archiepiscopus, qui* VRBANI VIII. *effultam humeris Vicariam* DEI *in terris potestatem eâ parte, quâ Sarmaticis incumbit Regionibus sustinet eximiè. Nempe non satis existimabat magnificentiam faustissimæ diei à se illustratam, nisi Diuo Indigeti in plausum cessisset, quidquid eximijs suis factis liberalitas summorum trium Pontificum in præmium contulit, & explicasset in pompa id omne, quod Romæ in augusto Christiani Imperij theatro maximum elucescit. Narrabit quoque omnis ætas* ABRAHAMVM WOYNAM *Vilnensem Antistitem, cuius in illo numeroso Senatus, ordinisq́ Sacri quà Latini, quà Græci ritus fœderati agmine pulcherrimus emicuit splendor, & tam pium deuoti laboris exemplum, vt ad sanctos animorum impetus ciendos, vis ab eo atque permotio veniret. Demus sanè multum priuatæ singulorum facilitati: constat potentem cohortandi humanitatem plurimùm frequentiæ*

profuisse. Sensit Lituaniæ ac Russiæ reuerentia plenam sedulì Præsulis vocem, tantoq́ cumulo ad authoritatem consurrexit inuitantis, vt, si cætera multitudo abfuisset, lectissimus Sacerdotum populus fecisset venerationis densitatem. Et hæc erat cælestis imitatio industriæ, diuino instinctu lætissimas terras instruere, & tot pectoribus esse pium, quot consultiore prudentiâ ad noua vota incitauit, aut vberiore affectu ad securam desideriorum impulit prosecutionem. Ecquis verò cæteros enumeret, quorum sacer illustrisq́ comitatus fecit communis lætitiæ accessionem? quis conspicuos eximijs curis Senatores, festum Magistratus Aulici decus, splendidum liberæ nobilitatis progressum percenseat? suâ illi se eximent obliuioni virtute, & meo silentio culti ipsam pro se audient æternitatis facundiam perorantem.

Tacere tamen eos non debeo, quorum gloria vbertatem dicendi ex ipsa munificentia accepit. Quis illam magnificè erectam Casimiri Sapiehæ Mag: Duc: Litu: Notarij molem, quâ latissimum plateæ ductum exornauit, suo gaudio, illius pietate cælis non coniunxit? quos in triumphali ingressu, quem arte & pretio insignem, ingenio deuotionis nobiliorem fecit, non designauit cogitatione locum qui Authoris nomen æternùm ferret. Quòd si cæleste studium interpretationem patitur ex factis, &, quæ visa non sunt, fidem habere possunt ex causa, crediderim D. CASIMIRVM Clienti suo vicissim Arcum erexisse, qui longum annorum cursum ad festinatos honores & constantem famæ & felicitatis moram transmitteret: opibus insuper tam bene impensis fauisse, vt mansuris in fastigio accessibus consisterent, augerenturq́. Quò me cæterorum quoq́ impendia adducerent, si singula disserere vellem. Quò Academia Vilnensis? cuius solennes labores

labores recurrens in orbem supplicatio amplexa est, vt primitias beati fauoris in ingressu concessas, reditu cumularet, & non nouam tantùm in cultu industriam, sed eruditos etiam sudores gemino transitu solaretur? In quæ dicendi spatia peruenirem admiratione studij, quo Vilna potissimam fori sui faciem tota insedit, & suæ vbiqúe diffusæ summam fecit alacritatis? noctis inter faces, lætitiamq́ immemoris tenebrarum? ignium in altum expressorum sub cælo lusus?

Tui hæc ingenij fuit pietas, VLADISLAE Rex Inuictissime, qui Reip. animus, vniuersas tanti corporis partes commouisti. Meritò itaque integra clarissimi per omnes fusi facinoris magnitudo ad Te Authorem redit. Omnia per singulos dispersa religiosæ liberalitatis vel obseruantiæ momenta, quoniam à Te profluxerunt, in gloriæ Tuæ amplitudine colligi necesse est. Atque ita Oceano æquasti Tuæ copiam pietatis, vt & intra capacem religionis Tuæ curam omnis subditorum se voluat imitatio, & laude recurrat ad cumulum, quidquid exemplo prodijt. Non possumus augustè Tuam explicare virtutem, quæ per innumeros diffusa, recepta deinde in Te, maius reperit spatium. Tuum, nostrumq́ est, quod egisti: & eò quidem magis nostrum, quia Tuum. Liceat tamen mihi liberè conqueri. Maiore vi vsus es in nostros affectus ac mores, quàm nostra necessitas, aut Tuarum virium ratio exigebat. Quis enim ad D. PRINCIPIS honorem Tuis votis non iuisset? quem non duxisses ad eadem, aut paria nutu? Vt quietus sacris inclusus palatijs audires, spectaresq́ cælestem omnium lætitiam, valetudo afflicta volebat: imbecillitatem in Te ad cultus prosecutionem agnoscere noluisti. impeditum fortuito morbo pedum officium proponebat: non admisisti excusationem. egebat sanitatis cura latè con-

 ciliato

ciliato domesticæ vmbræ silentio: Regium esse sanari publicis curis dixisti. Quis Te adeò Tuis aduersum reddidit commoditatibus, vt vitam non tractes commodè vt Regiam: non solicitè vt publicam: non tranquillè vt indigentem: sed robustè pièq; inter grauissima quæq; negotia circumferas? O egregiam nulliq; tacendam Tuam virtutem! Pulcherrimum inuenisti inuictæ Tuæ fortitudinis campum, vt quâ contra hostes vsus es strenuè, salubriter pro Rep. contra Te sanctè vtereris. Meritò Te subuectum frequens venerata est multitudo hominum, & quoniam ex absentia ægrescebat dolore, deuoto morbi Tui obsequio ad gaudia conualuit. Tibi igitur communem festiuitatem debemus restitutam. Nam licèt integros nos fecisset sola Tuæ voluntatis lex ad solennem D. Tutelaris venerationem: Tuæ tamen ægritudinis vultu omnia egissemus, & conferentes simul diuersa animi discordis indicia, hilaritatem expressissemus mærore. At Te conspecto nubilæ mentes suam recepêre serenitatem, integrâ fronte occurrimus faustissimo diei: æquabili imperio plenum pectus cæpit regi. Quidni verò regeretur? quandoquidem vno in triumphali spectaculo geminorum Principum coniuncta Maiestas desiderium oculorum, rara cum lætitia populorum cumulatè expleuit. Et CASIMIRVS quidem victorias suâ ope partas indicabat. Tu subijciebas. Ille quasi triumphantem præibat: Tu sequebaris. Planè ita cuncta ceciderunt, vt nulla Tuæ gloriæ pars latuerit in alieno plausu. Videreris licèt illum alteri fecisse: nos Te, non seiunximus. processeris sanè supplex: hoc erat Triumphatoris indicium. Comitem Te feceris sacræ actionis: Principem Te, & quidem geminatâ authoritate agnouimus. Paterna enim pietas primâ operis huius excitatione nobilis in Te simul effulsit, atq;

ita

ita antiquis desiderijs suffecit, vt nemo abesse crederet iam redditum cælo Patrem, qui Te intuebatur. Accedit, quòd prouideris, nè CONSTANTIAM Reginam magnifici sociam laboris in tanta spectaculi copia quisquam desideraret. Apparere enim voluisti in eodem spectabilium virtutum theatro Augustam Sororem Tuam ANNAM CATHARINAM CONSTANTIAM, quæ Matrem ad superos receptā constanti probitatis miraculo redderet. Et verò amplè satis illa in tantum nomen sonuit, effecitq; vt in florescente indole verecunda honestatis maturitas cerneretur, & altus crescentis gloriæ gradus fastigium æmulo aspectu exhiberet. Digna profectò quæ ad Maternæ laudis imaginem tam clarā origine institutioneq;, & tanti Fratris fælicitate venerit.

Quòd si ea huius operis est vis ac potestas, vt Orbi terrarum sufficiat, quod igitur tandem maius iam dari potuit lætitiæ honorisq; ornamentum, quàm cùm tantis comitibus D. CASIMIRVS suam obiuit vrbem, populoq; inuisit? Constiterit sanè beatè in suo illo Mausoleo, cuius omnis ætas mirabitur pretium, & splendorem: beatiùs tamen iuisse dicendus esset, nisi eadem præsentia pulcherrimum illud domicilium cohonestasset. Spectabit id ad perennem cultus securitatem, quod factum conspeximus, vt quiuis oculis hauriat venerationem, cuius inuitamentum stabili sedi liberalitas & præsentia impressit. Nè quis suorum malus custos laborum opes cupiditate obseret, malitq; collectas ad auaritiæ hæreditatem tueri, quàm ad diuini Numinis gloriam explicare, occurret ei SIGISMVNDI III. munificentia. Nè se subducat sacris obsequijs præsumptio alicuius dignitatis, VLADISLAVS IV. potenti ad pietatem corporis debilitate conuincet. Vt verò in eum locum perpe-

tuo

tuo accurſu omnis ſe recipiat neceſſitas, aurea lampas, ſplendidum CONSTANTIÆ Reginæ munus, Virginali Filiæ manu ante aram ſuſpenſum, allucebit. Et ſcimus nos quidem fore, vt ab admirandis euentibus iam pridem nata deuotio, ſuam deinceps proſecutura ſit inſtitutionem: à tantis tamen, tamq; heroicis factis ingens veniat neceſſe eſt precandi fiducia. Fælicem certe Poloniam tanto bono. Inde enim licebit ſucceſſus domi militiæq; alere, populorum accipere ſalutem, vires fortunamq; contra hoſtes educere, vbi tanti PRINCIPES ſuam exercuerunt pietatem, depoſuerunt victorias, triumphos conſecrarunt. Hic ego quoque, D. CASIMIRE, humile hoc laboris mei obſequium appendo, vt veniam audaciæ, quâ tuas virtutes tractaui, depreceer, & quod ſtylo detriui, immortali ſuorum operum compenſem argumento.